

čke obuke na srednjim školama uslijed čega je dostavljen zemaljskoj vladi opširan memorandum u kojem je predloženo, kako bi valjalo udesiti unaprijed uređenje gimnastičke obuke i način, kako će se izobrazavati ubuduće učitelji gimnastike" (*Društvene vijesti*, Sokol, Zagreb, 15. veljače 1905., br. 2, str. 26-27). U cilju unapređenja tjelesnog odgoja, prvi tečaj za sokolske prednjake održan je u Zagrebu od 1. do 31. ožujka 1905. godine. Na tečaju su predavali: Franjo Bučar (povijest gimnastike i igre), Lazar Car (anatomija), Josip Hanuš (proste i skupne vježbe), Josip Hirt (redovne vježbe i hrvanje), Dragutin Mašek-Bosnodolski (hitna pomoć) i Šime Vučić-Đaković (mačevanje). Tečaj su završili: Mile Brajković i Ferdo Stilinović (Gospić), Ivan Filipčić (Pazin), Janko Bedeković, Vinko Ferković, Pavao Jernejc i Ivan Potočnik (Zagreb), Vilim Vanek (Mitrovica), Šime Vučić-Đaković (Šibenik) i Viktor Prohaska (Makarska).

Akcije za međunarodno priznanje

Radilo se i na osnivanju jednog foruma koji bi okupljao sve slavenske sokolske organizacije. Bučar je preko časopisa *Sokol* razvio veliku agitaciju. Ta su nastojanja uskoro urodila plodom. U Pragu je 20. travnja 1905. osnovan Savez slavenskog sokolstva, Franjo Bučar je izabran za člana saveznog odbora, a u tehnički odbor izabran je Martin Pilar. Iste godine Bučar je s hrvatskim sokolima bio na V. svesokolskom sletu u Pragu. Zatim su pokrenute akcije za primanje Saveza hrvatskih sokolskih društava u članstvo međunarodnog gimnastičkog saveza (FIQ). U tome je naročitu ulogu odigrao Franjo Bučar. U međunarodni gimnastički savez u kome su već bili češki i slovenski sokolski savezi, Savez hrvatskih sokolskih društava primljen je 1907. godine u Pragu, na V. kongresu FIQ-a. Tom prigodom Franjo Bučar je izabran za člana upravnog odbora, a Martin Pilar za člana tehničkog odbora FIQ-a. Njih dvojica su u ožujku 1908. godine sudjelovala u radu VI. kongresa Međunarodne gimnastičke federacije u Parizu. Tom prigodom piše Bučar "imao sam dosta prilike da upoznam većinu njihovih gimnastičkih institucija, naročito što se tiče školske mladeži... posjetio sam i vojničku gimnastičku školu za učitelje gimnastike nedaleko Pariza, gdje sam pregledao tamošnje gimnastičke ustanove i kroz jedan dan pribivao vježbanju kandidata za učitelje gimnastike na vojnim zavodima" (F. Bučar, *Curriculum vitae*, str. 11).

Osnivanje Saveza hrvatskih sokolskih društava, kasnije nazvanog Hrvatski sokolski savez, jedan je od najvažnijih datuma u povijesti hrvatske tjelovježbe i športa. Uz unutarnju koordinaciju između sokolskih društava, osnivanje saveza pridonijelo je i međunarodnoj afirmaciji. Tako je reprezentacija Hrvatskoga sokolskoga saveza prvi put nastupila na IV. svjetskom gimnastičkom prvenstvu u Torinu 1911. godine. Bio je to prvi nastup jedne hrvatske izabrane vrste - reprezentacije, na jednom službenom međunarodnom natjecanju pod svojom zastavom. Godinu kasnije održana je još jedna velika manifestacija u organizaciji Hrvatskog sokolskog saveza - u Zagrebu je održan II. hrvatski svesokolski slet.

Miro Mihovilović iznosi podatak da je 1. travnja 1949. godine u Hrvatskoj bio samo 221 nastavnik ili učitelj kineziologije, a da je već tada bila iskazana potreba za oko 500 ljudi tog stručnog profila.² Međutim, nakon prestanka rada Više fiskulturne škole 1948. godine i nakon toga Srednje fiskulturne škole 1952. godine, u Hrvatskoj nije postojala škola koja bi školovala stručne kadrove za potrebe nastave TZK-a i sporta. Apsolutni nedostatak stručnog i obrazovanoga kadra bio je ustvari logična posljedica nepostojanja sustavnog školovanja kadrova za potrebe nastave TZK-a još od samih početaka uvođenja obavezne nastave TZK-a u hrvatske osnovne i srednje škole.

Sa sadašnjim stanjem nastavnih kadrova u fizičkoj kulturi ne možemo biti zadovoljni. Ova konstatacija se, prije svega, odnosi na broj i stručne kvalifikacije, a zatim na uvjete i sustav školovanja... Nedovoljan broj nastavnih kadrova, nedovoljne i nepotpune stručne kvalifikacije i izvjesno zaostajanje za novim potrebama fizičke kulture, vrlo se loše odražava na kvalitetu nastavnostručnog rada, na ugled pojedinca i poziva u cjelini... Kao jedan od osnovnih zadataka, postavilo se osiguravanje sredstava za školovanje stručnih kadrova koji će raditi u školama i društvenim organizacijama... Osnovni problem naše fizičke kulture danas predstavljaju kadrovi...³ Ove generalne ocjene o stanju stručnoga kadra iznesene su na Jugoslavenskom kongresu za fizičku kulturu koji je održan u studenom 1958. godine u Beogradu. Pitanje kadrova još jednom je potvrđeno kao osnovni problem. U Jugoslaviji je tada postojalo 14 kadrovskih škola. Od toga je jedna bila visoka škola u rangu fakulteta u Beogradu, jedna samostalna viša škola za TZK u Ljubljani, osam odsjeka za TZK pri višim pedagoškim školama, među ostalim i u Zagrebu, te četiri srednje fiskulturne škole.⁴ Ovo stanje kadrovskih škola po broju i mogućim kapacitetima zadovoljava. Čak se dobiva dojam da imamo previše ovih škola. Međutim, stvarno stanje je nešto drugačije. Tempo školovanja nastavnog kadra je vrlo spor. Sve kadrovske škole rade sa smanjenim kapacitetom. Broj onih koji se javljaju na ovaj studij je nedovoljan. Izbor kandidata je još uvijek ograničen. Ove škole ne predstavljaju ustaljen i jedinstven sustav i imaju vrlo teške probleme. Materijalni uvjeti u gotovo svim školama su vrlo loši. Mnoge od njih nemaju ni osnovne objekte i uređaje... Broj, a u dosta slučajeva i kvaliteta nastavnika u kadrovskim školama ne zadovoljava... Problem nedostatka ovih škola je zanemarivanje znanstveno-istraživačkog rada u području fizičke kulture.⁵

Vrlo je važna činjenica da su sami tjelovježbeni i pedagoški djelatnici uvidali problem vrlo malog broja stručnih kadrova i brojne nedostatke i slabosti postojećeg sustava školovanja stručnih kadrova. Bio je to jedan od osnovnih preduvjeta koji je trebao osigurati osnivanje samostalnih visokoškolskih institucija za obrazovanje kadrova za potrebe nastave TZK-a i sporta u Hrvatskoj.

Međutim, morao je biti ispunjen još jedan vrlo važan preduvjet. Tjelesnom odgoju i sportu obzirom na njihovo

45 godina Kineziološkog fakuleta

Osnivanje i početak rada Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

OSNIVANJE KINEZIOLOŠKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU KOJI JE ZAPOČEO S RADOM 1959. GODINE KAO VISOKA ŠKOLA ZA FIZIČKU KULTURU U ZAGREBU PREDSTAVLJA VRLO VAŽAN TRENUTAK U RAZVOJU SPORTSKOG I TJELOVJEŽBENOG POKRETA U HRVATSKOJ. PEDESETIH GODINA 20. STOLJEĆA NAJAZBILJNIJA PREPREKA RAZVOJU TJELOVJEŽBENOG I SPORTSKOG POKRETA U TADAŠNJOJ HRVATSKOJ BIO JE NEDOSTATAK PRIMJERENO ŠKOLOVANIH STRUČNIH KADROVA. NAROČITO SE TO ODNOSILO NA TEMELJNI KADAR - NASTAVNIKE I PROFESORE KINEZIOLOGIJE ¹.

Piše **Zrinko Čustonja**

vu veliku važnost ne samo u odgojno-obrazovnom procesu nego i zbog utjecaja na zdravlje, radnu i obrambenu sposobnost počinje se poklanjati posebna pažnja u novoj socijalističkoj Jugoslaviji...⁶ To se dogodilo prvi put u povijesnom tijeku razvoja ovog područja. Država vodi brigu o fizičkom odgoju naroda, naročito omladine, radi podizanja zdravlja i radne sposobnosti kao i jačanja obrambene moći države.⁷ Činjenica određenja ovog područja kao područja posebnog državnog intere-

sa značilo je osiguravanje i političke volje da se navedeni problemi riješe.

Inicijative za početak visokoškolske nastave

Zabilježeno je nekoliko inicijativa koje su pokušavale pronaći rješenje za postojeći problem nepostojanja kadrovske škole u tadašnjoj Hrvatskoj. Tako je Savjet za fizički odgoj pri Ministarstvu prosvjete Hrvatske 8. svibnja 1951. godine podnio prijedlog dekanu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu za osnivanje katedre ko-

Promocija prvih diplomiranih studenata na Visokoj školi za fizičku kulturu u Zagrebu 1964. godine.
Slijeva: M. Jagurić, B. Kuleš, N. Pernar, M. Relac, V. Varga, M. Mraković, V. Šnajder, B. Miler i V. Kostrič.

ja bi usmjeravala nastavu i naučni rad pojedinih grupa u kojima dolazi do kombinacije fizički odgoj s drugim predmetima.⁸ Inicijativa nije urodila plodom.

Novoosnovani Odbor za fizičku kulturu NR Hrvatske i Zavod za fizički odgoj u Zagrebu obnavljaju prijedlog 1952. godine novoosnovanom Savjetu za prosvjetu, nauku i kulturu NR Hrvatske koji je ovaj prijedlog uputio Senatu Sveučilišta u Zagrebu. Senat u lipnju 1953. godine prihvaća osnivanje Instituta za fizički odgoj na Sveučilištu u Zagrebu. Međutim, Filozofski fakultet i Prirodoslovno-matematički fakultet, s kojima je institut trebao surađivati, nisu bili skloni realizaciji ideje, pa Institut za fizički odgoj nikada nije zaživio.⁹

Izvjesno je da je, usprkos izraženoj potrebi, čak i političkoj volji za osnivanjem kadrovske škole, onemogućavana realizacija planova o početku visokoškolskog školovanja kadrova za potrebe nastave TZK-a i sporta. Tadašnji tjelovježbeni djelatnici, vjerojatno uvidjevši nemogućnost suradnje s drugim fakultetima, pristupili su osnivanju zasebne visokoškolske institucije. Međutim, da bi se samostalna visokoškolska institucija osnovala morao je biti ispunjen osnovni uvjet - postojanje znanstveno-istraživačkog rada iz područja djelovanja visokoškolske institucije.

Zavod za fizički odgoj u Zagrebu

Zavod za fizički odgoj u Zagrebu započeo je s djelovanjem 1. lipnja 1952. godine, na temelju odluke Vlade NR Hrvatske od 8. ožujka 1952. godine s osnovnim zadacima: a) prikupljanja, razrađivanja i proučavanja pitanja fizičkog odgoja uopće u cilju unapređivanja fizičkog odgoja naroda; b) znanstvenog utvrđivanja, obrađivanja i objavljivanja sakupljenog gradiva na području fizičke kulture; c) sudjelovanje u stručnom obrazovanju i usavršavanju kadrova za rad na fizičkom odgoju naroda; d) donošenje savjeta i stručnog mišljenja o

svim pitanjima fizičke kulture i suradnja s organizacijama, društvima i ustanovama koji rade na fizičkom odgoju naroda.¹⁰ Izvjesno je da je do osnivanja Zavoda došlo političkom odlukom.

Zavod je bio prva institucija koja je okupljala stručno-znanstvene kadrove iz područja sporta i tjelovježbe u Hrvatskoj. Prvi direktor Zavoda Miro Mihovilović izradio je plan i program rada Zavoda koji je bio usmjeren na tri osnovna pravca: *školovanje i usavršavanje stručnih kadrova, stručna i znanstvena istraživanja te publicistička djelatnost i desiminacija teorije i prakse raznovrsnih područja fizičke kulture.*¹¹ Zavod je djelovao sve do kraja 1959. godine i odigrao je jednu od ključnih uloga u smislu stvaranja osnovnih pretpostavki znanstvenog pristupa problemima sporta i tjelesne i zdravstvene kulture. Zavod je okupio oko 15 ljudi koji su činili znanstveno-nastavnu bazu budućeg Kineziološkog fakultetu. Međutim, Zavod nije bio visokoškolska institucija koja je mogla školovati kadrove s višim ili visokim stupnjem stručne spreme. Stoga svih sedam godina djelovanja Zavoda treba promatrati kao stalno nastojanje za ostvarivanje uvjeta za osnivanje visokoškolske institucije. O tome nam svjedoči i program rad Zavoda za 1958. godinu u kojem se nalazila obaveza Zavoda da uz suradnju zainteresiranih državnih i sveučilišnih ustanova i organizacija, obavi pripreme za osnivanje Visoke škole za fizičku kulturu.¹² Zavod je ukinut u prosincu 1959. godine. Svi zaposlenici, kao i sva djelatnost Zavoda, prešli su na novoosnovanu Visoku školu za fizičku kulturu u Zagrebu.

Visoka škola za fizičku kulturu u Zagrebu

Sabor Narodne Republike Hrvatske na 10. je sjednici Republičkog vijeća 7. srpnja 1959. godine, a na prijedlog Komisije za fizičku kulturu pri Savjetu za prosvjetu i kulturu NR Hrvatske, donio Zakon o Visokoj školi za fizičku kulturu u Zagrebu¹³. Zakon je službeno pro-

Zgrada Kineziološkog fakulteta 1968. godine

Postavljanje temeljnog kamena za novu zgradu Kineziološkog fakulteta

glašen ukazom br. 9767/1 od 8. srpnja 1959. godine, čime su stvorene zakonske osnove i pretpostavke za početak rada Visoke škole za fizičku kulturu u Zagrebu kao nastavne i znanstvene ustanove. Visoka škola je samostalna nastavno-znanstvena ustanova zasnovana na načelima društvenog upravljanja. *Visoka škola sprema visokokvalificirane stručnjake za fizički odgoj za potrebe školstva, industrije, zdravstva i organizacija za fizičku kulturu. Za rad na nastavi rekreacije i kineziterapije. Organizira nastavu za stručno usavršavanje i specijalizaciju visokokvalificiranih i ostalih kadrova na području fizičke kulture i surađuje na usavršavanju stručnjaka iz drugih područja, vrši istraživanja i organizira stručni i znanstveni rad u području fizičke kulture - surađuje s drugim ustanovama i društvenim organizacijama...*¹⁴

Na temelju raspisanog Natječaja za upis studenata u I. godinu studija za školsku godinu 1959./1960. i provedenog prijemnog ispita, upisano je 76 studenata i studen-

tica, od čega 59 muškaraca i 17 žena. Svečanim otvorenjem 3. studenoga 1959. godine započela je nastava na Visokoj školi za fizičku kulturu u Zagrebu u prostorima Zavoda za fizičku kulturu, Kačićeva 23.

Izvori i literatura

- Deset godina Visoke škole za fizičku kulturu u Zagrebu (1969). Zagreb: Visoka škola za fizičku kulturu u Zagrebu.
- Ivković, V. (1958). Nastavni kadrovi u fizičkoj kulturi. *Fizička kultura*, 12/13 (7-10 i 1-2), 363-374.
- Izvjestaj o radu Zavoda za fizički odgoj u Zagrebu od 1. siječnja do 31. prosinca 1959., str. 1-2.
- Mihovilović, M. (1950). Nastava tjelesnog vježbanja (fizički odgoj) u našim školama. *Fizička kultura*, 4 (5-6), 316-325.
- Miro A. Mihovilović - Izabrani radovi. (2000). Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo.
- Narodne novine, br. 30, godina 1959.
- Radan, Ž. (1980). Razvoj naučnih sportskih institucija u Jugoslaviji. *Povijest sporta*, 11 (42), 59-65.
Ustav Federativne Narodne Republike Jugoslavije čl. 36.

¹ U ovom članku odlučili smo se, ne želeći ulaziti u šire rasprave i polemike, za dosljednu primjenu važećeg nazivlja. Tako govorimo o profesorima kineziologije ili o nastavi tjelesne i zdravstvene kulture (TZK) kao trenutnim službenim nazivima, ne umanjujući pritom značaj svih naziva koji su upotrebljavani u prošlosti.

² Mihovilović, M. (1950). Nastava tjelesnog vježbanja..., str. 318.

³ Ivković, V. (1958). Nastavni kadrovi u fizičkoj kulturi. *Fizička kultura*, 12/13 (7-10 i 1-2), 363-374.

⁴ Isto, str. 366 i 367.

⁵ Isto, str. 367 i 368.

⁶ Radan, Ž. (1980). Razvoj naučnih sportskih institucija..., str. 62.

⁷ Ustav Federativne Narodne Republike Jugoslavije čl. 36.

⁸ Radan, Ž. (1969). Školovanje stručnih kadrova za područje tjelesnog vježbanja i sporta. U: *Deset godina Visoke škole za fizičku kulturu u Zagrebu*, Zagreb: Visoka škola za fizičku kulturu u Zagrebu., str. 15; predlagale su se kombinacije poput

pedagogija-TZK, povijest-TZK, strani jezik-TZK, a na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu biologija-TZK, zemljopis-TZK i sl.

⁹ Isto, str. 16.

¹⁰ Uredba vlade Narodne Republike Hrvatske o osnivanju Zavoda za fizičku kulturu u Zagrebu od 8. ožujka 1952. godine prema Radan, Ž. (1980). *Razvoj naučnih sportskih institucija...*, str. 62.

¹¹ Matković, B. (2000). U povodu 85. obljetnice života i 55. godišnjice znanstvenog rada prof. dr. sc. Mire A. Mihovilovića. U: V. Afrić (ur.) Miro A. Mihovilović - Izabrani radovi. (2000). Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo, str. X.

¹² Izvjestaj o radu Zavoda za fizički odgoj u Zagrebu od 1. siječnja do 31. prosinca 1959., str. 1-2.

¹³ Narodne novine, br. 30, godina 1959.

¹⁴ Vukotić, E. (1969). Aktivnost visoke škole za fizičku kulturu. U: *Deset godina Visoke škole za fizičku kulturu u Zagrebu*, str. 17-50, Zagreb: Visoka škola za fizičku kulturu u Zagrebu.